

Posledná aktualizácia: 5. apríla 2012. Čo bolo aktualizované (oproti predošlej verzii z 27. októbra 2010):
 Podrobnejšia prezentácia postupu riešenia príkladu 12.1 podporená aj novým obrázkom. Podobne prepracovaný príklad 12.5. Dodaný príklad 12.13 o toroide. Oprava chyby číselného výsledku príkladu 12.26. Malé úpravy v niekoľkých ďalších príkladoch. Nový spôsob zobrazovania obtiažností.
 Písmená **A**, **B**, **C**, **D** vyjadrujú obtiažnosť príkladu. **D** je najnižšia.

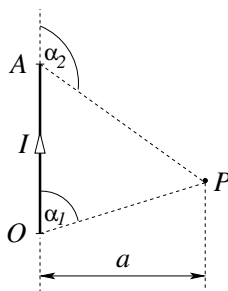
12 MAGNETOSTATIKA

Upozornenie: V niektorých príkladoch tejto témy je používaná ortogonálna súradnicová sústava s jednotkovými vektormi $\vec{i} \rightarrow$, $\vec{j} \uparrow$, $\vec{k} \odot$.

PRÍKLAD 12.1

☆☆☆☆ (B)

Určte smer a veľkosť indukcie magnetického poľa $\vec{B}$ v bode P od úsečky OA , ktorou preteká prúd I .

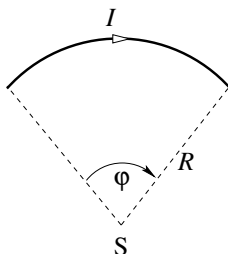

$$\left[\vec{B} = \frac{\mu_0 I}{4\pi a} (\cos \alpha_2 - \cos \alpha_1) \vec{k} \right]$$

PRÍKLAD 12.2

☆☆☆☆ (C)

Vypočítajte príspevok k indukcii magnetického poľa $\vec{B}$ od vodiča tvaru kruhového oblúka so stredovým uhlom φ a polomerom krivosti R , ktorým tečie prúd I , v jeho strede krivosti S .

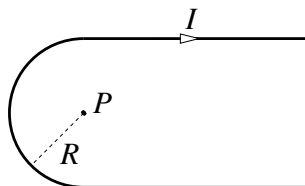

$$\left[\vec{B} = \frac{\mu_0 I}{4\pi R} \varphi (-\vec{k}) \right]$$

PRÍKLAD 12.3

☆☆☆☆ (B)

Nekonečne dlhý vodič je ohnutý do tvaru U. Polomer ohybu tvaru polkružnice je R . Vodičom prechádza prúd I . Určte veľkosť a smer magnetickej indukcie $\vec{B}$ v strede krivosti ohybu P .

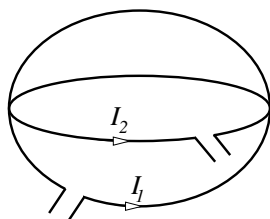

$$\left[\vec{B} = \frac{\mu_0 I}{4\pi R} (2 + \pi) (-\vec{k}) \right]$$

PRÍKLAD 12.4

☆☆☆☆ (C)

Dva vodiče v tvare kruhových závitov, každý s polomerom R , sú umiestnené tak, že majú spoločný stred a ich roviny zvierajú pravý uhol. Vypočítajte veľkosť a smer intenzity magnetickeho poľa $\vec{H}$ v strede závitov, keď cez ne prechádzajú prúdy I_1 a I_2 .

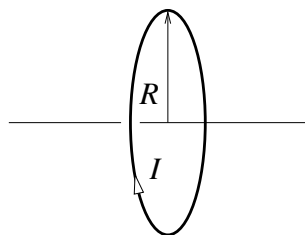
$$\left[\vec{H} = \pm \frac{1}{2R} (I_1 \vec{k} \pm I_2 \vec{j}); \quad H = \frac{1}{2R} \sqrt{I_1^2 + I_2^2} \right]$$

PRÍKLAD 12.5

☆☆☆☆ (B)

Závitom tvaru kružnice s polomerom R tečie prúd I . Určte:

- a) indukciu $\vec{B}$ magnetickeho poľa na osi kružnici vo vzdialenosti x napravo od kružnice (teda na priamke prechádzajúcej stredom závitú kolmo na jeho rovinu),
- b) vektorový potenciál $\vec{A}$ na osi závitú.

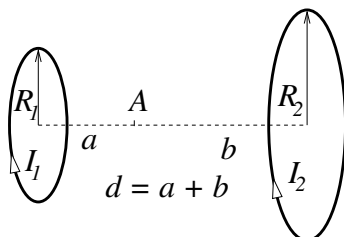
$$\left[\vec{A} = \vec{0}; \quad \vec{B} = \frac{\mu_0 I R^2}{2(R^2 + x^2)^{3/2}} (-\vec{i}) \right]$$

PRÍKLAD 12.6

☆☆☆☆ (D)

Dvomi vodičmi kruhového tvaru s polormi R_1 a R_2 pretekajú prúdy I_1 a I_2 . Určte veľkosť a smer indukcie magnetického poľa $\vec{B}$ v bode A na spojnici stredov týchto vodičov vo vzdialenosti a od stredu ľavého vodiča. Roviny vodičov sú rovnobežné a kolmé na spojnicu ich stredov. Vzdialenosť stredov závitov je d .

Návod: Výsledné pole dostaneme zložením príspevkov od dvoch kruhových závitov - pozri riešenie predchádzajúceho príkladu.

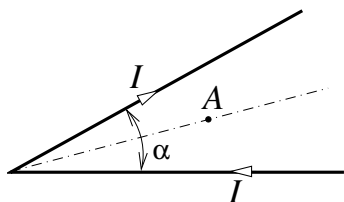
$$\left[\vec{B} = \frac{\mu_0}{2} \left\{ \frac{I_1 R_1^2}{(R_1^2 + a^2)^{3/2}} + \frac{I_2 R_2^2}{(R_2^2 + b^2)^{3/2}} \right\} \vec{i}; \quad b = d - a \right]$$

PRÍKLAD 12.7

☆☆☆☆ (B)

Dlhým vodičom, ktorý je ohnutý do uhla α prechádza prúd I . Vypočítajte indukciu magnetického poľa $\vec{B}$ v bode A , ktorý leží na osi uhla α vo vzdialenosti a od vrcholu uhla.

Návod: Výsledné pole dostaneme zložením príspevkov od dvoch polonekonečných priamych vodičov, čo je špeciálny prípad situácie z príkladu 12.1.

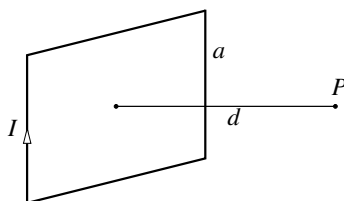

$$\left[\vec{B} = \frac{\mu_0 I}{2\pi a} \cot\left(\frac{\alpha}{4}\right) \vec{k} \right]$$

PRÍKLAD 12.8

☆☆☆☆ (A)

Vypočítajte indukciu magnetického poľa $\vec{B}$ budeného prúdom I , ktorý prechádza štvorcovou slučkou so stranou a , v bode P na osi slučky vo vzdialenosti d od jej stredu.

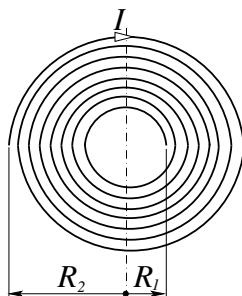

$$\left[\vec{B} = \frac{4\mu_0 I a^2}{\pi(a^2 + 4d^2)\sqrt{2a^2 + 4d^2}} (-\vec{i}) \right]$$

PRÍKLAD 12.9

☆☆★★ (C)

Nájdite indukciu magnetického poľa $\vec{B}$ v strede husto navinutej cievky s hustotou závitov n na jednotku dĺžky, ak minimálny polomer cievky je R_1 a maximálny R_2 . Cievkou prechádza prúd I .

$$\left[\vec{B} = \frac{\mu_0 I n}{2} \ln\left(\frac{R_2}{R_1}\right) \vec{k} \right]$$

PRÍKLAD 12.10

★★★★ (A)

Tenká kruhová doska s polomerom R , nabitá nábojom s plošnou hustotou σ , sa otáča okolo osi, ktorá je kolmá na rovinu dosky a prechádza stredom dosky, uhlovou rýchlosťou $\vec{\omega}$. Vypočítajte indukciu magnetického poľa $\vec{B}$ na osi rotácie vo vzdialenosti a od dosky.

$$\left[\vec{B} = \frac{\mu_0 \sigma}{2} \left(\frac{2a^2 + R^2}{\sqrt{a^2 + R^2}} - 2a \right) \vec{\omega} \right]$$

PRÍKLAD 12.11

★★★★ (A)

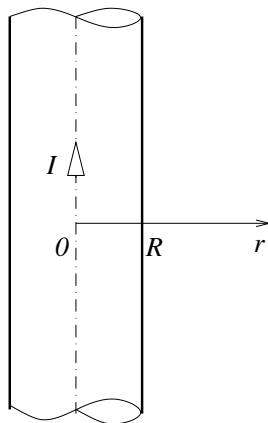
Guľa s polomerom R má na povrchu rovnomerne rozložený náboj s plošnou hustotou σ . Guľa sa otáča rovnomerne uhlovou rýchlosťou $\vec{\omega}$ okolo svojho priemeru. Vypočítajte magnetickú indukciu v strede gule.

$$\left[\vec{B} = \frac{2}{3} \mu_0 \sigma R \vec{\omega} \right]$$

PRÍKLAD 12.12

☆☆★★ (C)

Majme dlhý priamy valcový vodič polomeru R , ktorým tečie prúd I rovnomerne rozdelený v jeho priereze. Určte veľkosť intenzity magnetického poľa H ako funkciu vzdialenosti od osi vodiča r .

$$\left[H(r) = \frac{I}{2\pi R^2} r, \quad r \leq R; \quad H(r) = \frac{I}{2\pi r}, \quad r \geq R \right]$$

PRÍKLAD 12.13

☆☆★★ (C)

Určte vektor magnetickej indukcie vnútri dutého toroidu s husto navinutým vodičom s prúdom I . Počet závitov je N .

Návod: Indukcia má smer dotyčnice ku kružnici majúcej stred v strede toroidu. Orientácia vektora $\vec{B}$ (aj $\vec{\tau}$ - pozri výsledok - závisí od smeru toku prúdu. Treba využiť symetriu a Ampérov zákon celkového prúdu.

$$\left[\vec{B}(r) = \frac{\mu_0 N I}{2\pi r} \vec{\tau}; \quad \vec{\tau} \text{ je jednotkový vektor v smere dotyčnice ku kružnici s polomerom } r. \right]$$

PRÍKLAD 12.14

☆☆☆☆ (D)

Aká je veľkosť intenzity magnetického poľa H , z ktorého je vodič vytláčaný silou $F = 1 \text{ N}$. Dĺžka vodiča je $L = 50 \text{ cm}$, prechádza ním prúd $I = 10 \text{ A}$ a je postavený kolmo na indukčné čiary.

$$\left[H = \frac{F}{\mu_0 I L} = 1,59 \cdot 10^5 \text{ A/m} \right]$$

PRÍKLAD 12.15

☆☆☆☆ (D)

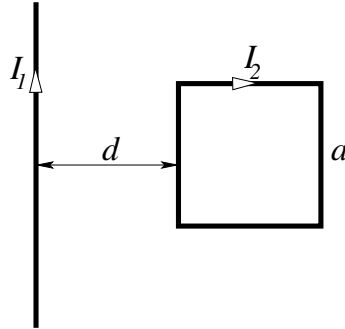
Akou silou sa priťahujú dva rovnobežné vodiče, z ktorých jeden je nekonečne dlhý a prechádza ním prúd I_1 a druhý má dĺžku L a prechádza ním prúd I_2 , keď vzájomná vzdialenosť vodičov je a .

$$\left[F = \frac{\mu_0 I_1 I_2 L}{2\pi a} \right]$$

PRÍKLAD 12.16

☆☆★★ (C)

Vo vzdialenosti d od nekonečne dlhého priameho vodiča, ktorým prechádza prúd I_1 sa nachádza štvorcový závit, ktorého strana má dĺžku a . Aká sila $\vec{F}$ bude pôsobiť na závit, ak ním bude prechádzať prúd I_2 ? Vodič a závit ležia v jednej rovine.

$$\left[\vec{F} = \frac{\mu_0 I_1 I_2 a^2}{2\pi d(d+a)} (-\vec{i}) \right]$$

PRÍKLAD 12.17

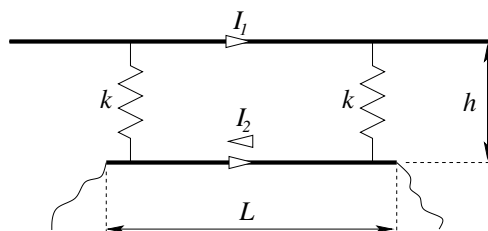
★★★★ (A)

Na nekonečne dlhom priamom vodiči visí na dvoch pružinách priamy drôt s dĺžkou L . Ak vodičom a drôtom neprechádza elektrický prúd, je medzi nimi vzdialenosť h . V akej vzdialenosti x bude drôt od vodiča, ak vodičom prechádza prúd I_1 a drôtom prúd I_2

a) toho istého smeru,

b) opačného smeru.

Drôt zostáva vo vertikálnej rovine preloženej nekonečným vodičom. Elastická konštanta oboch pružín je k .

$$\left[\text{a) } x = \frac{h}{2} \left(1 + \sqrt{1 - \frac{\mu_0 I_1 I_2 L}{\pi k h^2}} \right); \quad \text{b) } x = \frac{h}{2} \left(1 + \sqrt{1 + \frac{\mu_0 I_1 I_2 L}{\pi k h^2}} \right) \right]$$

PRÍKLAD 12.18

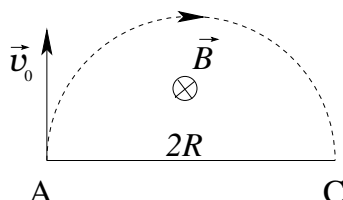
☆☆★★ (C)

Elektrón má v bode A rýchlosť $\vec{v}_0$. Určte:

a) veľkosť indukcie magnetického poľa B , ktoré by spôsobilo pohyb elektrónu z bodu A do bodu C , vzdialeného o $2R$,

b) čas t , za ktorý elektrón prejde z bodu A do bodu C .

Vektor indukcie $\vec{B}$ je kolmý na rovinu určenú spojnicou AC a vektorom $\vec{v}_0$.

$$\left[B = \frac{mv_0}{eR}; \quad t = \frac{\pi R}{v_0} \right]$$

PRÍKLAD 12.19

☆☆★★ (C)

Aká je veľkosť rýchlosti elektrónov v , keď súčasne na ne pôsobí elektrické pole s veľkosťou intenzity E a magnetické pole s veľkosťou indukcie B ? Obe polia sú na seba kolmé, sú kolmé tiež na smer pohybu elektrónov a nespôsobujú ich vychýľovanie. Aký bude polomer dráhy elektrónov R , keď sa zruší elektrické pole?

$$\left[v = \frac{E}{B}; \quad R = \frac{mv}{eB} \right]$$

PRÍKLAD 12.20

☆☆☆☆ (D)

Vypočítajte obehovú frekvenciu f deuterónov v cyklotróne, keď indukcia magnetického poľa v medzere elektromagnetu má veľkosť $B = 1,4 \text{ T}$. Hmotnosť deuterónu je $m_d = 3,342 \cdot 10^{-27} \text{ kg}$, náboj $e = 1,602 \cdot 10^{-19} \text{ C}$. (Deuterón je jadro deutéria, čo je jeden z izotopov vodíka.)

$$\left[f = \frac{eB}{2\pi m_d} = 1,068 \cdot 10^7 \text{ Hz} \right]$$

PRÍKLAD 12.21

☆☆☆☆ (D)

V homogénnom magnetickom poli s veľkosťou indukcie $B = 0,2 \text{ T}$ je tenká obdĺžniková cievka s počtom závitov $n = 50$. Rozmery cievky sú $a = 3 \text{ cm}$, $b = 2 \text{ cm}$. Magnetické pole je rovnobežné s kratšou stranou cievky. Aký veľký je moment síl D pôsobiacich na cievku, keď ňou prechádza prúd $I = 4 \text{ A}$?

$$\left[D = nBIab = 0,024 \text{ Nm} \right]$$

PRÍKLAD 12.22

☆☆★★ (C)

Tenká kruhová doska s polomerom R nabitá nábojom s plošnou hustotou σ sa otáča okolo osi, ktorá je kolmá na rovinu dosky a prechádza stredom dosky s frekvenciou f . Vypočítajte veľkosť magnetického momentu dosky m .

$$\left[m = \frac{1}{2} \sigma \pi^2 R^4 f \right]$$

PRÍKLAD 12.23

☆☆★★ (B)

Vypočítajte magnetický moment gule s polomerom R , ktorej povrch je rovnomerne nabitý nábojom Q , ak sa guľa otáča uhlovou rýchlosťou $\vec{\omega}$.

$$\left[\vec{m} = \frac{1}{3} Q R^2 \vec{\omega} \right]$$

PRÍKLAD 12.24

☆☆★★ (B)

Vypočítajte magnetický moment gule s polomerom R a nábojom Q rovnomerne rozloženým v objeme gule. Uhlová rýchlosť rotácie gule je $\vec{\omega}$.

$$\left[\vec{m} = \frac{1}{5} Q R^2 \vec{\omega} \right]$$

PRÍKLAD 12.25

☆☆★★ (B)

Ak modelujeme magnetické pole Zeme poľom magnetického dipólu, vypočítajte veľkosť magnetického momentu m tohto dipólu. Je známe, že na severnom magnetickom póle má magnetická indukcia veľkosť $B = 62 \mu\text{T}$. Aký ekvivalentný prúd I by musel tiecť na rovníku na dosiahnutie magnetického momentu s veľkosťou m , keď polomer Zeme je $R = 6372 \text{ km}$?

$$\left[m = \frac{2\pi}{\mu_0} B R^3 = 8,02 \cdot 10^{22} \text{ Am}^2; \quad I = \frac{m}{\pi R^2} = 6,2 \cdot 10^8 \text{ A} \right]$$

PRÍKLAD 12.26

☆☆★★ (C)

Dva priame veľmi dlhé rovnobežné vodiče sa nachádzajú v istej vzdialenosti od seba. Vodičmi tečú prúdy $I_1 = 40 \text{ A}$ a $I_2 = 30 \text{ A}$ rovnakého smeru. Aká práca, prerátaná na jednotku dĺžky vodiča, je potrebná na zväčšenie vzájomnej vzdialenosti vodičov na trojnásobok?

$$\left[W/\ell = \frac{\mu_0 I_1 I_2}{2\pi} \ln 3 = 2,637 \cdot 10^{-4} \text{ J/m} \right]$$

PRÍKLAD 12.27

★★★★ (A)

Vypočítajte energiu $\mathcal{E}$ magnetického poľa Zeme v celom jej okolí za predpokladu, že pole Zeme možno nahraďiť poľom magnetického dipólu umiestneného v strede Zeme. Vieme, že indukcia na rovníku je $B = 66 \mu\text{T}$ a polomer Zeme je $R = 6372 \text{ km}$.

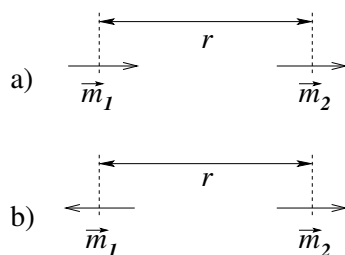
$$\left[\mathcal{E} = \frac{4}{3} \pi R^3 \frac{B^2}{\mu_0} = 3,756 \cdot 10^{18} \text{ J} \right]$$

PRÍKLAD 12.28

Dva magnetické dipóly s magnetickými momentmi m_1 a m_2 sú vzdialené od seba o r . Nájdite ich potenciálnu energiu, keď magnetické momenty majú smer spojnice dipólov a sú orientované:

a) súhlasne,

b) nesúhlasne.

$$\left[\text{a) } U = -\frac{\mu_0 m_1 m_2}{2\pi r^3}; \quad \text{b) } U = \frac{\mu_0 m_1 m_2}{2\pi r^3} \right]$$